

У спеціалізовану вчену раду ДФ 35.051.177
Львівського національного університету
імені Івана Франка
м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора економічних наук, професора
ЛЕОНОВА СЕРГІЯ ВЯЧЕСЛАВОВИЧА
на дисертаційну роботу ПОВРОЗНИКА ПЕТРА ПАВЛОВИЧА
на тему «Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних
викликів», подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується високою динамічністю, невизначеністю та складністю, що зумовлено глобальними викликами для підприємницької діяльності: нестабільність фінансових ринків та економік, яка потребує гнучкості та адаптивності від підприємств; необхідність запровадження передових та екологічно безпечних практик вимагає відповідної реакції бізнесу; швидкий розвиток технологій, який змінює способи ведення бізнесу та вимагає постійних інновацій. Інновації є ключем до конкурентоспроможності на сучасному ринку. Вони дозволяють підприємствам впроваджувати нові продукти та послуги, покращувати операційні процеси, знижувати витрати та підвищувати ефективність, реагувати на зміну ринкових умов. Цифрова трансформація є невід'ємною частиною інноваційного розвитку. Сучасні виклики використання нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, Інтернет речей, розвиток електронної комерції та онлайн-сервісів, автоматизацію бізнес-процесів вимагає від підприємств нових підходів у менеджменті. Глобалізація відкриває нові ринки та можливості для підприємців, але також створює додаткові виклики, такі як посилення конкуренції, необхідність дотримання різних правових та культурних норм, адаптація до різних споживчих уподобань. Інноваційний розвиток стає ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості бізнесу в цих умовах. Саме адаптація інноваційних підходів у підприємстві дозволить розробити

ефективні стратегії адаптації та розвитку, що є особливо актуальним у контексті глобальних викликів для України, передусім в контексті війни з росією.

Актуальність порушеної у роботі проблематики зумовлена необхідністю вивчення та впровадження інноваційних рішень, які дозволяють підприємствам оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та забезпечувати стійкий розвиток. Зростаюча роль технологічних інновацій, зокрема цифрових рішень, вимагає глибокого аналізу їхнього впливу на бізнес-процеси та підприємницькі структури. Крім того, інноваційні підходи до управління підприємством сприяють підвищенню ефективності, зниженню витрат та формуванню нових ринкових можливостей. Таким чином, дослідження П.П. Поврозника в цій сфері є важливим для створення науково-методологічних та практичних рекомендацій щодо активізації інноваційного розвитку підприємств в умовах глобальних викликів.

Дисертаційна робота виконувалась в межах плану науково-дослідних робіт Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема в розрізі тематики кафедри економіки підприємства «Пріоритетний розвиток підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в умовах формування інформаційного суспільства» (номер держреєстрації 0122U200514). У межах зазначеної наукової роботи здобувачем проведено дослідження теоретико-методичних та інституційних основ і запропоновано концепцію стимулювання інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи сучасні реалії функціонування національної економіки.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Зважаючи на розуміння необхідності вдосконалення теоретичних засад, науково-методичних і практичних підходів до стимулювання інноваційного розвитку бізнесу, у роботі визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, які загалом коректно відображають його сутність та корелюють із задекларованою темою. Зміст дисертації відповідає назві, поставленій меті та засвідчує її завершеність як комплексної роботи.

Ретельний аналіз змісту дисертації П.П. Поврозника, наведених у ній статистичних даних і науково-аналітичних розрахунків дає підстави стверджувати про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які були сформульовані здобувачем. Вони базуються на

опрацюванні значної кількості сучасних наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених з досліджуваної проблематики, законодавчих і нормативно-правових актів України. У процесі дослідження автором використано широку інформаційну базу, зокрема статистичні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства цифрової трансформації України, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також результати власних розрахунків.

Обґрунтованість та достовірність отриманих результатів забезпечено застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, зокрема історичного, наукового абстрагування, аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняння, групування та систематизації, кластерного аналізу, статистичні методи, методи економіко-математичного моделювання, зокрема використання множинних регресійних моделей та інтегрального оцінювання.

Відтак, на наш погляд, висновки, що зроблені в роботі є логічно обґрунтованими, підтверджуються ретельним аналізом як теоретичних джерел, так і трендів інноваційного розвитку підприємств в Україні. Обґрунтованість висновків також підтверджується поданою у додатка інформацією. Апробація результатів є достатньою, про що свідчить перелік наукових праць здобувача та їх представлення на 8 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Наведені аргументи дають змогу схвально оцінити науковий рівень проведеного дослідження, достовірність сформульованих в дисертації положень, теоретичних обґрунтувань та аргументації, які винесені на захист, як і практичне значення висновків і рекомендацій, обґрунтованих автором.

Оцінка новизни наукових положень і отриманих результатів дослідження

У дисертаційній роботі П.П. Поврозником отримано результати вирішення важливого наукового завдання, що полягає в поглибленні теоретичних засад, розвитку науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні в умовах глобальних викликів.

Серед основних положень, що визначають наукову новизну дисертації, можна виокремити те, що в роботі одержали подальший розвиток:

– підходи до економіко-математичного моделювання параметрів інноваційного розвитку підприємств на основі застосування кореляційно-регресійного аналізу, за результатами якого виявлено ключові його чинники, що дало змогу побудувати багатофакторну регресійну модель, яка підтверджує тісний взаємозв'язок між цими чинниками та обсягами виробничої діяльності українських підприємств (с. 165-178);

- науково-аналітичне обґрунтування необхідності формування регіональних інноваційних екосистем (як складових національної інноваційної екосистеми) на основі проблемно-перспективної матриці розвитку інноваційного підприємництва на прикладі Львівської області (з виокремленням сильних та слабких сторін регіону в контексті орієнтирів зростання і невизначеності). Науково-прикладна цінність цього у тому, що таке обґрунтування дозволило концептуалізувати інституційне забезпечення інноваційної екосистеми (п. 2.3, с. 139-160) та може бути основою для екстраполяції цих підходів в межах регіонів країни (враховуючи специфіку тилкових, фронтових, деокупованих і опорних областей);

- авторські пропозиції щодо імплементації у вітчизняне законодавство та стимулювання розвитку стартап-підприємництва як різновиду інноваційного підприємництва (с. 49-50, с. 94-95), які на відміну від існуючих, передбачають нормативно-правове врегулювання тлумачення стартапів, прозоре і ефективне регламентування інструментів їх підтримки;

- уточнення понятійного апарату дослідження в частині обґрунтування таких дефініцій: інноваційний розвиток підприємництва – різноаспектний та багатоетапний процес, який передбачає впровадження інноваційних рішень і стратегій у діяльність підприємств з метою підвищення ефективності, покращення фінансових та інших результатів діяльності, зміцнення конкурентоспроможності і стійкості (пп. 1.1, с. 34-35); інноваційний розвиток підприємства – процес господарювання, який ґрунтується на інноваційних рішеннях і підходах в фінансово-господарській та організаційно-управлінській діяльності ділової одиниці (пп. 1.1, с. 39).

Загалом запропоновані положення, які характеризуються науковою новизною, сформульовані коректно, повною мірою відображають внесок здобувача у розвиток науки та досліджуваної проблематики, а їх рівень обґрунтованості відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Значення результатів проведеного дослідження для науки і практики

Прикладна значущість результатів дисертаційної роботи П.П. Поврозника визначається можливістю їх використання у діяльності органів державної влади, комерційних структур, а також у освітньому процесі при підготовці здобувачів вищої освіти. Сформульовані результати дослідження доведені до рівня практичних напрацювань та рекомендацій, підтверджені довідками про впровадження, наданими: Департаментом економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-52/133 від 28.02.2024 р.), ТОВ “ДВ ВЕЙСТ-ГРУП” (довідка № 7 від 25.01.2024 р.), ТОВ “ДВ-ЕКОСВІТ” (довідка № 15 від 12.12.2023 р.), Львівським національним університетом імені Івана Франка (довідка № 441-Н від 14.02.2024 р.).

Повнота висвітлення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях, зарахованих за темою дисертації

За результатами дослідження здобувачем опубліковано 15 наукових праць, загальним обсягом 5,35 друк. арк., авторський внесок в яких становить 3,15 друк. арк. Зазначені праці повною мірою відображають основні результати дисертаційної роботи та представлені у 7 наукових статтях у фахових виданнях України, водночас 8 публікацій – апробаційного характеру у збірниках тез доповідей науково-практичних конференцій.

Опубліковані наукові праці відповідають вимогам чинного порядку присудження ступеня доктора філософії, а їхня кількість та обсяг дають здобувачу право публічного захисту роботи.

Відсутність/наявність порушення академічної доброчесності

Наукові результати дисертації отримано автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї і положення, які одержані здобувачем особисто.

Порушень академічної доброчесності у дисертаційній роботі П.П. Поврозника не виявлено. При підготовці дослідження дотримані усі етичні принципи та норми, що визначені у Законі України “Про освіту”. Дисертація містить посилання на відповідні джерела інформації, як українського, так і зарубіжного походження, надана достовірна інформація про використані методи та результати проведеного дослідження, дотримані норми законодавства про

авторське та суміжні права. Це дає підстави для висновку про дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності.

Зауваження до змісту дисертації та дискусійні положення

У цілому відзначаючи високий науково-теоретичний рівень та змістовність представленої до захисту дисертації, ґрунтовне вирішення важливого наукового завдання, не можна водночас залишити поза увагою деякі положення, що, вважаємо, є предметом для дискусії, а також окремі недоліки, з-поміж яких такі:

1. У дисертації автором достатньо детально розглянуто сутність та особливості національної інноваційної екосистеми, як і специфіку її інституційних основ (зокрема на рис. 1.2, с. 47, а також рис. 1.1, с. 45). Втім для підтвердження доцільності виокремлення “інституційної спроможності”, яка згадана на останньому рисунку, дисертанту варто було б більше уваги приділити конкретизації цього поняття, в тім числі з огляду на інституційну спроможність української екосистеми.
2. У пункті 1.2 роботи “Глобальні виклики інноваційному розвитку підприємництва: загрози та можливості” (с. 50-72) здобувачем за підсумками проведеного аналізу виокремлено серед глобальних викликів в Україні такі, як: війна, цифровізація, економічна і кібербезпека, смарт-спеціалізація, інтеграції в тріаді “освіта-наука-бізнес”, імпакт-інвестування, циркулярна економіка та пандемія. Втім додаткової аргументації, вважаємо, потребує як сам підхід до виділення глобальних викликів, так і акцент здобувача саме на перелічених їх видах.
3. Одним із завдань дисертації є “запропонувати підходи до регіоналізації інноваційного розвитку в Україні на основі науково-аналітичного обґрунтування необхідності формування регіональних інноваційних екосистем” (с. 20). Проте у п. 2.3 роботи, який присвячений цим проблемам, не розкрито деталей такої регіоналізації в частині акцентів на нових реаліях ведення бізнесу, у тім числі інноваційного, у фронтових, деокупованих, опорних і тилкових регіонах (такий поділ наведений у табл. 2.7 на с. 140).
4. Значний науковий інтерес становлять обґрунтовані на с. 49 роботи принципи формування національної інноваційної екосистеми (синергійності зв’язків суб’єктів системи; національної самобутності; гармонізації з європейськими стандартами; взаємодії суб’єктів (елементів) системи). На наше

переконання, дисертацію суттєво збагатила би більша конкретизація впливу цих принципів на розвиток власне української екосистеми інновацій.

5. У роботі виявлено вплив рівня податкового навантаження на чистий прибуток вітчизняних підприємств в контексті досить тісної прямої залежності з коефіцієнтом кореляції 0,45 (с. 171-172). Автор стверджує, що “отримані результати суперечать тенденціям розвинених країн, у яких головні параметри діяльності підприємницьких структур дуже чуттєві до зміни рівня оподаткування і демонструють обернену залежність. Такі результати стали наслідком невисокої результативності (часто збитків) діяльності вітчизняних суб’єктів господарювання”. Не заперечуючи доцільності використання інструментарію кореляційно-регресійного аналізу, на нашу думку, при цьому підвищило б рівень достовірності таких тверджень дисертанта додаткове науково-аналітичне і статистичне обґрунтування зроблених висновків.
6. У дисертації допущено окремі лексичні та граматичні погрішності, які в деяких випадках ускладнюють сприйняття матеріалу та аргументів автора.

Втім наведені зауваження і дискусійні положення вказують на різноаспектність порушених у дисертаційній роботі проблем і загалом засвідчують актуальність, складність і багатогранність обраної теми, практичну значущість та суттєво не впливають на її якісні характеристики.

Загальний висновок і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Петра Павловича Поврозника «Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів» є самостійною завершеною цілісною науковою працею, що полягає у новому розв’язанні важливого наукового завдання – поглиблення теоретичних засад, розвиток науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо стимулювання інноваційного розвитку підприємництва в Україні в умовах глобальних викликів.

За змістом і фаховим спрямуванням робота відповідає спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», а за якістю теоретико-методичних і практичних розробок – рівню дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Наукова новизна основних положень дисертації полягає у тому,

що вони відзначаються особистим авторським підходом до постановки і успішного вирішення науково-прикладних завдань, задекларованих автором.

Таким чином дисертаційна робота «Інноваційний розвиток підприємництва в умовах глобальних викликів» за змістовим наповнення, рівнем наукової новизни, практичним значенням та значимістю висновків відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (зі змінами від 31.05.2019 року № 759), та п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її автор – Поврозник Петро Павлович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Офіційний опонент:

***доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної кібернетики
Сумського державного університету
Міністерства освіти і науки України***

Сергій ЛЕОНОВ